Panel of Experts for Selection Comitees

1. Dr. K. Tarakaram kumar sharma
   Dept. Of Vedabhashyam
   Dean. S.V. Vedic university,Tirupati, A.P
   Mob: 9989493330
2. Pt. Satyabagiswara Ghanapathi
   Tamil Nadu
   Ph: 9486881949

3. Prof. Srikishor Mishra
   Dept. Of Sanskrit
   Faculty of Arts
   B.H.U, Varanasi -221005
   Ph: 9415685328

4. Dr. Ramanuj Upadhyaya
   Dept. Of Veda
   L.B.S, Katwaria sarai, New Delhi
   Ph: 9911331176

5. Dr. Satrughna Panigrahi
   Dept . Of Veda
   Shree Somanath Sanskrit University
   Veraval,Gujurat
   Ph: 800012489

Paqnel Of Question paper setters and panel of evaluators

1. Prof . Divakar Mohapatra

   Dept. Of veda

   Vedaniketan, Lahagada jage lane

   Tiadi sahi, Puri

   Ph: 9437697530

2. Pt. K Chandrasekhara Ghanapathi

   Vedaparayanadar

   T.T,Devasthanams,Tirupati

   Ph: 9440088281

3. Dr. K.V. Hanumat Sharma

   Dept. Of Nirukta

   S.V. Vedic University,Tirupati

   Ph: 9908693330

4. Dr. Ravisankar Mishra

   Dept.Of Vedakarmakanda,

   SJSV,Puri, Odisha

   Ph: 9861013906

5. Prof. Neeraj Sharma

   Dept.Of Sanskrit

   M.L.S University,Udayapur

   Ph: 9414292699

6. Dr. Ajaya Kumar Dash

   Principal, Gurukula Vedapathashala,

   Chark Nagar,Puri, Odisha

   Ph: 986122808

NATIONAL SANSKRIT UNIVERSITY: TIRUPATI

DEPARTMENT OF VEDABHASYAM

वेदभाष्यविभागः

शास्त्री-ऋग्वेदः

2nd Elective for SastriSammanitha& B.A Honours

Choice Based Credit System (SHASTRI) Syllabus

Pattern of marks (following pattern will be followed for each paper in each semester)

External Assessment = 75 Marks for Written Examination

15 Objective × 1 Marks = 15×1	=15 Marks
2 (out of 4) × 15 Marks = 2×15	=30 Marks
6 (out of 4) × 5 Marks = 6×5	=30 Marks
	Total = 75 Marks
Internal Assessment: (Assignment, Class Test Etc.)	=25 Marks
Grand Total	=100 Marks

Objective of the Course

विषयोद्देश्यम्-

विश्वस्य आद्यग्रन्थः ऋग्वेदः इति सर्वविदितोऽयं विषयः। "ऋच्यते स्तूयते या सा ऋक्" तादृशीनां ऋचांसमूहः एव ऋग्वेदः, वेदस्यास्य गौरवं अभ्यर्हितत्वञ्च सर्वत्र स्वीकार्यमस्ति। साहित्यिक-दार्शनिक-भाषागत-आध्यत्मिकादिविषयवैचित्र्येण प्रपूरितः वेदः सर्वथा मानवसभ्यतायाः उपकारमेव चिन्तयति। सामाजिक-व्यवहारादारभ्य दाम्पत्यसुखप्राप्त्यर्थं विविधोपदेशाः ततः समाम्नाताः सृष्टिर्निर्माणे किमस्ति वैज्ञानिकतत्वं, आत्मनः किं स्वरुपं तथा अग्न्यादीनां देवतानां स्वरुपं किम् इति चेत् ऋग्वेदः अस्ति तत्र

परमप्रमाणभूतः । अत्र विविधेषु दार्शनिकाध्यात्मिकसूक्तेषु वर्णितानां तत्वानां अध्ययनपूर्वकं श्रोतसूत्रं हौत्रप्रयोगविधेरपि अध्ययनं भवति। तस्मात् विषयस्य अस्ति महती उपादेयता।

शास्त्रीप्रथमवर्षम्

1st semester

Paper-1

विषयः-ऋग्संहितायाः प्रथमाष्टकस्य प्रथमोऽध्यायः सायणभाष्यम्

Unit –1 प्रथममण्डले प्रथमोऽध्यायस्य आदितः तृतीयसूक्तं यावत्

Objective –अत्र प्रथमद्वितीयसूक्तद्वये अग्निवायुदेवतयोः स्वरूपं सविस्तरम् उपलभ्यते। तृतीयसूक्ते अश्विनौ, इन्द्रः, विश्वदेवा सरस्वत्यादिदेवताविषये समाम्नाताः सन्ति।

Unit –2 प्रथमोऽध्यायस्य चतुर्थसूक्तात् सप्तमसूक्तं यावत्

Objective –सूक्तचतुष्टयेन्द्रदेवताविषयकं सविस्तरवर्णनमुपलभ्यते।

Unit –3 प्रथमोऽध्यायस्य अष्टमसूक्तात् एकादशसूक्तं यावत्

Objective –अस्मिन् प्रकरणेऽपि तस्यैव इन्द्रदेवस्य स्वरूपमुक्तमस्ति।

Unit –4 प्रथमोऽध्यायस्य द्वादशसूक्तात् पञ्चदशसूक्तं यावत्

Objective –इन्द्राग्नयोः ससन्दर्भं सविस्तृतं च वर्णनम् एतेषु सूक्तेषु उपलभ्यते।

Unit -5 प्रथमोऽध्यायस्य षोडशसूक्तात् एकोनविंशसूक्तं यावत्

Objective –इन्द्राग्निवरुणादिदेवानां सूक्ष्मं वर्णनं तथा तेषां कार्यं आम्नातमस्ति।

Objective of the Paper

विषयोद्देश्यकथनम्-

विषयेऽस्मिन् बहुविधानि देवपरकानि सूक्तानि समाम्नातानि। तत्र प्राधान्येन अग्नि-वायु-अश्विनीकुमारौ-इन्द्रवायु-वरुण-सरस्वती प्रभृतीनां देवतानां स्वरूपं सलक्षणं सविस्तरं च प्रतिपादितमस्ति।

शास्त्रीप्रथमवर्षम्

1st semester

(Interdisciplinary)

Paper-2,

विषयः- आश्वलायनश्रौतसूत्रम् (प्रथमोऽध्यायः 1-10 खण्डाः)

Unit –1 प्रथमाध्यायस्य प्रथमद्वितीयखण्डौ

Objective –दर्शपूर्णमासयागविषये विशदवर्णना संलक्ष्यते।

Unit –2 प्रथमाध्ययस्य तृतीयचतुर्थखण्डौ

Objective –अग्निषोमीयपशुयागविषये पत्न्यासंयाजनवर्णितमस्ति।

Unit –3 प्रथमाध्ययस्य पञ्चमषष्ठखण्डौ

Objective –पञ्चप्रयाजानां त्रयानुयाजानां यज्यानुवाक्यानां वर्णनं संलक्ष्यते।

Unit –4 प्रथमाध्ययस्य सप्तमाष्टमखण्डौ

Objective –पर्वणि वागपवर्ग तथा अनुयाजादीनां मार्जनमित्यादि पर्यालोचितं वर्तते।

Unit –5 **प्रथमाध्ययस्य नवमदशमखण्डौ**

Objective –सुक्तवाक् संयोवाक् इत्यादि विषयाः आलोचिताः।

Objective of the Paper

विषयोद्देश्यकथनम्-

विषयेऽस्मिन् दर्शपौर्णमासयागः प्रतिपादितः तथा च अग्निषोमीयपशुयागः, प्रयाजानुयाजादीनां च वर्णनं वर्तते। अस्याध्ययनेन दर्शपौर्णमासेष्टहौत्रप्रयागाः अभिज्ञायन्ते।

शास्त्रीप्रथमवर्षम्

2nd semester

Paper-3,

विषयः- ऋग्संहितायाः प्रथमाष्टकस्य द्वितीयोऽध्यायः सायणभाष्यम्

Unit –1 **प्रथममण्डले 20-21 सूक्तद्वयम्**

Objective –सूक्तद्वये इन्द्रेण सह अश्वनीकुमारयोः स्वरुपं समुपवृंहितमस्ति।

Unit –2 **प्रथममण्डले 22-23 सूक्तद्वयम्**

Objective –प्रथमसूक्ते पृथिव्याः वर्णनं तथा द्वितीये विष्णोः पराक्रमं संलक्षितमस्ति।

Unit –3 **प्रथममण्डले 24-26 सूक्तद्वयम्**

Objective –सूक्तत्रये वरुणाग्निमरुतादिदेवानां स्तुतिः क्रियते। किं च तत्तद्देवानां स्वरुपं संलक्ष्यते।

Unit –4 **प्रथममण्डले 27-29 सूक्तद्वयम्**

Objective –अत्रसूक्तत्रये अग्निवरुणविश्वदेवादिदेवानां स्तुतिः प्राप्यते।

Unit –5 **प्रथममण्डले 30-32सूक्तद्वयम्**

Objective –अत्र अग्नीन्द्रादि देवतानां स्वरुपं तथा च स्तुतिः प्राधान्येन दृश्यते।

Objective of the Paper

विषयोद्देश्यकथनम्-

विषयेऽस्मिन् नानाविधाभिः ऋग्भिः देवताः स्तूयन्ते। तत्र इन्द्र-अश्विनीकुमारौ –पृथिवी-विष्णु-वरुण-मरुत्-अग्न्यादयः प्रधानाः भवन्ति। एतस्याध्ययनेन एतासां देवतानां स्वरुपज्ञानं सम्भवति।

शास्त्रीप्रथमवर्षम्

2nd semester

(Interdisciplinary)

Paper-4,

विषयः- मीमांसापरिभाषा

Unit –1 **प्रथमप्रकरणम्**

Objective –वेदस्यापौरुषेयत्वं, पञ्चविधत्वं तस्य भेदाः प्रकिर्तीताः सन्ति।

Unit –2 **द्वितीयप्रकरणादितः कर्मभेदं यावत्**

Objective –अत्र कर्मणः भेदाः तथा स्वरुपं वर्णितमस्ति।

Unit –3 **यागहोमशब्दार्थविचारात् द्वितीयप्रकरणान्तं यावत्।**

Objective –यागहोम-इत्यनयोः भेदविचारः संल्लक्ष्यते।

Unit –4 **तृतीयप्रकरणम्।**

Objective –भावनाविचारः, प्रतिपादितः

Unit –5 **चतुर्थप्रकरणम्।**

Objective –अर्थवादविचारः तथा कर्मभेदः संलक्ष्यते।

Objective of the Paper

विषयोद्देश्यकथनम्-

विषयेऽस्मिन् प्रकरणदिशा वेदस्यापौरुषेयत्वविचारः, यागहोमयोः भेदविचारः, शाब्दी-आर्थी इति भावनाविचारः, अर्थवादविचारश्च प्रतिपादिताः अस्याध्यायनेन प्रकरणपरकज्ञानं संपाद्यते।

शास्त्रीद्वितीयर्षम्

3rd semester

Paper-5,

विषयः- ऋक्संहितायाः प्रथमाष्टकस्य तृतीयोऽध्यायः सायणभाष्यम्

Unit –1 **प्रथममण्डलस्य 33-34 सूक्तद्वयम्**

Objective – सूक्तद्वये देवानाम् इन्द्रविषयककथनं तथा अश्विनीकुमारविषये वर्णितमस्ति।

Unit –2**प्रथममण्डलस्य 35-37 सूक्तद्वयम्**

Objective – अत्र सवितुः सूर्यरश्मेः तथा अग्नेः मरुतश्च स्तुतिर्विहिता वर्तते।

Unit –3**प्रथममण्डलस्य 38-40 सूक्तद्वयम्**

Objective –मरूत्-विषयकमन्त्राः अत्र समाम्नाताः

Unit –4**प्रथममण्डलस्य 41-43सूक्तद्वयम्**

Objective –अत्र आदित्यपूषासोमविषयकं च वर्णनं समुपभ्यते।

Unit –5**प्रथममण्डलस्य 44-46 सूक्तद्वयम्**

Objective –अस्मिन् सूक्तत्रये अग्निविषयकं तथा अश्विनीकुमारयोः स्तुतिः वर्तते।

Objective of the Paper

विषयोद्देश्यकथनम्-

विषयेऽस्मिन् प्राधान्येन देवतानां स्तुतिः विहिता वर्तते। अत्र अग्नि-अश्विनीकुमारौ-सुर्य-मरुत्-आदित्य-पूषा-सोमादिदेवताः प्रामाण्येन स्तुयन्ते।

शास्त्रीद्वितीयर्षम्

3rd semester

Paper-6,

Interdisciplinary

विषयः- वेदाङ्गेतिहासः

Unit – 1 शिक्षा ।

Objective - वर्णोच्चारणप्रकारः, प्रयत्नादीनां प्रकारः, स्वरः, मात्रा, कालप्रभृतिविचारः।

Unit – 2 कल्पः।

Objective – श्रौतसूत्र-गृह्यसूत्र-धर्मसूत्र-शूल्वसूत्रेत्यादीनां विषये वर्णनम्।

Unit – 3 व्याकरणम्, निरुक्तञ्च।

Objective – सन्धि, समासादिविषये एवंनिघण्टु, नैगम, दैवतकाण्डत्रयाणां वर्णनं परिचयात्मकमध्ययनं च ।

Unit – 4 छन्दः।

Objective – अत्र गायत्री, उष्णिक्, त्रिष्टुप्, पङ्क्तिः,जगती, अनुष्टुप्, बृहती, सप्तछन्दांसिविषये वर्णनम्।

Unit – 5 ज्योतिषम् ।

Objective - अत्रसिद्धान्तसहितहोरादि स्कन्धत्रयाणा वर्णनंराशिग्रहाणांवर्णनं कालनिर्णयश्चेति ।

Objective of the Paper

विषयस्योद्देश्यकथनम् —

विषयेऽस्मिन् शिक्षा-कल्प-निरुक्त-छन्द-ज्योतिष-व्याकरणादिषण्णांछन्दसां च परिचय: वर्तते। अस्याध्ययनेन वेदोक्तविषयाणामुपरि ज्ञानार्जनंभवति। उच्यते –हि पाणिनीयशिक्षायां – तस्मात्साङ्गमधीत्यैव ब्रह्मलोके महीयते।

शास्त्रीद्वितीयर्षम्

4th semester

Paper-7,

विषयः- ऋग्संहितायाः द्वितीयाष्टकस्य तृतीयोऽध्यायः सायणभाष्यम्

Unit –1 **प्रथममण्डलस्य** 158 **सूक्तम्**

Objective –अश्विनीकुमारयोः वर्णनमत्र प्राप्यते।

Unit –2 प्रथममण्डलस्य 159 सूक्तम्

Objective –द्यावापृथिव्योः वर्णनं सूक्तेऽस्मिन् सम्प्राप्यते।

Unit –3 प्रथममण्डलस्य 160-161 सूक्तद्वयम्

Objective –द्यावापृथिव्योः वर्णनं तथा सुधन्वनविषयकारण्यायिकात्र प्राप्यते।

Unit –4 प्रथममण्डलस्य 162-163 सूक्तद्वयम्

Objective –मित्रावरूणयोः अजाश्वयोः वर्णनं विहितमस्ति।

Unit –5 प्रथममण्डलस्य 164-165 सूक्तद्वयम्

Objective –अत्र अश्वस्य अश्वसमुहस्यच स्तुतिः सम्प्राप्यते। प्रपञ्चस्यास्य कालायत्ततां प्रतिपादितमस्ति।

Objective of the Paper

विषयोद्देश्यकथनम्-

विषयेऽस्मिन् प्राधान्येन देवतानां स्तुतिः विहिता वर्तेत। तत्र देवतासु अश्विनीकुमारौ-द्यावापृथिवी-मित्रावरुणादयः प्रामुख्येन स्तूयन्ते। किञ्च तसां देवतानां यागाङ्गपरकत्वमपि नानाविधाभिः ऋग्भिः क्रियते।

शास्त्रीद्वितीयर्षम्

4th semester

Paper-8,

(Interdisciplinary)

विषयः- ऋग्वेदभाष्यभूमिका (सायणभाष्यम्)

Unit –1 ऋग्वेदस्याभ्यर्हितत्वम्, वेदप्रामाण्यम्, मन्त्रप्रामाण्यविचारश्च

Objective –वेदानां मध्ये ऋग्वेदस्यैव प्राथम्यम्। वेदस्य प्रमाणविषयकचर्चा वर्णिताऽस्ति। पूर्वपक्षस्य मतखण्डनपुरस्सरं सैद्धान्तिकविचारः।

Unit –2 ब्राह्मणप्रामाण्यम्, वेदापौरुषेयत्वम्

Objective –ब्राह्मणग्रन्थानां अध्ययनपरकत्वे आवश्यकता सम्पादनम्,वेदापौरुषेयत्वविचारः।

Unit –3 मन्त्रलक्षणम् , ब्राह्मणलक्षणम् , ऋगादीनां लक्षणम्

Objective –वेदोक्तमन्त्राणां मीमांसानुगुणं लक्षणविचारः, ब्राह्मणभागस्य दशविधलक्षणं ऋगादीनां लक्षणम् ।

Unit –4 अध्ययनविधिः, वेदार्थज्ञानप्रशंसा

Objective –वेदादीनाम् अध्ययनपरकविधेः वर्णनम् ,वेदाध्ययनप्रशंसा ।

Unit –5 अनुबन्धचतुष्टयं षडङ्गानां परिचयश्च

Objective –अनुबन्धचतुष्टयस्य वर्णनम् ,शिक्षादिषडङ्गानां परिचयः ।

Objective of the Course

विषयोद्देश्योकथनम्-

अयं ऋग्वेदभाष्यभूमिकाग्रन्थः प्रकणग्रन्थत्वेन प्रसिद्धः। अत्र ग्रन्थे प्रतिपादितविषयाः अत्यन्तं प्रसिद्धाः। वेदस्वरुपं मन्त्रब्राह्मणयोः लक्षणप्रामाण्यविचारः, वेदस्यापौरुषत्वम्, वेदार्थज्ञानप्रशंसा, षडङ्गानां स्वरुपं इत्येते विषयाः ग्रन्थेऽस्मिन् मीमांसाशास्त्रानुगुणं प्रतिपादिताः। सर्वैः संस्कृतछात्रैः एतस्य ग्रन्थस्य अवश्यमध्ययनं कर्तव्यम्। येन वेदसम्बन्धिज्ञानं नियतं भवितुमर्हति।

शास्त्रीतृतीयवर्षम्

5th semester

Paper-9,

विषयः- ऋग्संहितायाः तृतीयाष्टकस्य प्रथमोऽध्यायः सायणभाष्यम्

Unit –1 **तृतीयमण्डलस्य** 7-10 **सूक्तं यावत्**

Objective –सूक्तचतुष्टये द्वादशादित्याः एकादशरूद्राणाम् अष्टवसूनां च वर्णनं वर्तते।

Unit –2 **तृतीयमण्डलस्य** 11-14 **सूक्तं यावत्**

Objective –अत्र अग्निः तथा इन्द्रः इत्यनयोः स्वरुपं वर्णितमस्ति।

Unit –3 **तृतीयमण्डलस्य** 15-19 **सूक्तं यावत्**

Objective –अत्र यज्ञकर्मणि अग्निः कथं देवानां कृते हविद्रव्याणि वहति तदत्र वर्ण्यते।

Unit –4 **तृतीयमण्डलस्य** 20-24 **सूक्तं यावत्**

Objective –अत्रापि अग्नेः यज्ञे प्रामुख्यं वर्णितमस्ति।

Unit –5 **तृतीयमण्डलस्य** 25-29 **सूक्तं यावत्**

Objective –अत्र जातवेदशब्देन अग्निः अत्र स्तूयमानः कथं भवति, इति वर्णितमस्ति।

Objective of the Paper

विषयोद्देश्यकथनम्-

विषयेऽस्मिन् देवतानां स्तुतिरेव प्राधान्येन प्रतिपादिता। तत्र द्वादशादित्य-एकादशरुद्र-अष्टवसवादयः प्रमुखाः भवन्ति। एतासां देवतानां यज्ञे आह्वानमपि बहुभिः ऋग्मन्त्रैः समाम्नातम्।

5th semester

Interdisciplinary

Paper-10,

विषयः- निरुक्तम् (प्रथमद्वितीयाध्यायौ)

Unit – 1 निरुक्ते प्रथमोऽध्यायस्य प्रथमद्वितीयपादौ

Objective - नामाख्यातोपसर्गनिपातादीनां परिचयः,निघण्टुशब्दनिर्वचनम्, षड्भावविकाराः, निपातादीनांविचारः।

Unit – 2 प्रथमोऽध्यायस्य तृतीयचतुर्थपादौ।

Objective – निपातविचारः, नामाख्यातयौ; वाक्ये आख्यातस्य एव प्राधान्यम्, विषयेऽस्मिन् निरुक्तकाराणामभिप्रायः।

Unit – 3 प्रथमोऽध्यायस्य पञ्चमषष्ठपादौ।

Objective – ब्राह्मणवैशिष्ट्यम्, मन्त्रप्रामाण्यम्, वेदार्थप्रशंसा। निरुक्ताध्ययनस्य प्रशंसा।

Unit – 4 द्वितीयोऽध्यायस्य आदितः चतुर्थपादं यावत्

Objective – निर्वचनसिद्धान्ताः, गौ,हिरण्य,आदित्यादिशव्दानां निर्वचनानि ।

Unit – 5 पञ्चमपादात् सप्तमपादं यावत् ।

Objective – रश्मि,रात्री,अहः,वाङ् उदक, नदीत्यादि शव्दानां निर्वचनानि ।

Objective of the Paper

विषयस्योद्देश्यकथनम् —

विषयेऽस्मिन् चत्वारिपदजातानि, षड्भावविकाराः, उपसर्गनिरूपणम्, निपाताः, मन्त्रलक्षणम्, ब्राह्मणलक्षणम्, वेदार्थप्रशंसा, निरुक्ताध्ययनप्रशंसा च वर्णिता। निर्वचनसिद्धान्ताः,

गौ,हिरण्य,आदित्यादिशव्दानां निर्वचनानि । रश्मि,रात्री,अहः,वाङ् उदक, नदीत्यादि शव्दानां निर्वचनानि ।

शास्त्रीतृतीयवर्षम्

6th semester

Paper-11, विषयः- ऋक्संहितायाः पञ्चमाष्टकस्य प्रथमोऽध्यायः

Unit –1 षष्ठमण्डलस्य 62-64 सूक्तं यावत्

Objective –सूक्तत्रये आश्विनरात्रे अश्विनीकुमारयोः स्वरुपं महत्वं च वर्णितमस्ति।

Unit –2 षष्ठमण्डलस्य 65-67 सूक्तं यावत्

Objective –अत्र उषसः विषये तथातस्याः महत्वं, स्वरुपं च वर्णितम् अस्ति।

Unit –3 षष्ठमण्डलस्य 68-70 सूक्तं यावत्

Objective –अत्र इन्द्रविष्णोः शौर्यं पराक्रमं च वर्णितमस्ति।

Unit –4 षष्ठमण्डलस्य 71-73 सूक्तं यावत्

Objective –अस्मिन् सूक्तचतुष्टये सवितृदेवस्य स्वरुपं तथा महत्वं वर्णितमस्ति।

Unit –5 षष्ठमण्डलस्य 74- सप्तममण्डल्य प्रथमसूक्तं यावत्

Objective –अत्र अश्वस्तुतिः हस्तदनस्य स्तुतिः इति प्रधानतया वर्णितमस्ति।

Objective of the Paper

विषयोद्देश्यकथनम्-

विषयेऽस्मिन् बहुविधाभिः ऋग्भिः विविधाः देवताः स्तूयन्ते। तत्र अश्विनीकुमारौ-उषा-इन्द्र-विष्णु-सवितादयः प्रमुखाः भवन्ति। अस्याध्यायनेन एतासां देवतानां विषये परिज्ञानं भवति।

शास्त्रीतृतीयवर्षम्

6^{th}semester

Interdisciplinary

Paper-12,

विषयः- जैमिनीयन्यायमालाविस्तरः

Unit –1 जिज्ञासाधिकरणम्, धर्मलक्षणम्, धर्मप्रामाण्यम् चोदनाप्रामाण्यम्।

Objective –धर्मस्य लक्षणं, प्रामाण्यं, तथा चोदना धर्ममूलकत्वं इत्यस्मिन् विषये वर्णितमस्ति।

Unit –2 शब्दनित्यत्वाधिकरणम्, वाक्याधिकरणम् वेदापौरुषेयम्, अर्थवादः।

Objective –अत्र वेदवाक्यस्य नित्यत्वं तथा अपौरुषेयत्वम्, अर्थवादश्च वर्णितं विद्यते।

Unit –3 मन्त्राधिकरणम्। स्मृत्याधिकरणम्, विरोधाधिकरणम्, तत्प्रख्याधिकरणम्।

Objective –अत्र मन्त्रभागस्य प्रामाण्यं तथा स्मृत्यादि-अधिकणविषये ज्ञायते।

Unit –4 अपूर्वाधिकरणम्, मन्त्रलक्षणम् ब्राह्मत्वलक्षणम्।

Objective –अत्र ब्राह्मणलक्षणं, अपूर्वाधिकरणं तथा विधेः वर्णना संल्लक्ष्यते.

Unit –5 ऋग्यजुस्सामलक्षणम्, आचारप्रामाण्यम्, निगदादिकरणम्, ग्रहैकत्वाधिकरणम्।

Objective –ऋगादीनां लक्षणं, आचारप्रामाण्यं च संलक्ष्यते।

Objective of the Paper

विषयोद्देश्यकथनम्-

पत्रेऽस्मिन् धर्मस्य लक्षणम् धर्मस्यप्रामाण्यम्, वेदवाक्यस्य नित्यत्वम्, वेदस्य अपौरुषेयत्वम्, अर्थवादः, मन्त्रभागस्य प्रामाण्यम्, ब्राह्मणभागस्य लक्षणम्, ऋगादीनां वेदानां लक्षणम् इत्यादि प्रमुखविषयाः भवन्ति। एतेषामध्ययनेन एव वेदभागे विद्यमानसंशयाः दूरीभवन्ति। अतः विषयस्यस्याध्ययनम् अवश्यं करणीयम्।

शास्त्री चतुर्थवर्षम्

7th semester

Course.13

विषयः- ऋग्वेदस्य षष्ठाष्टकस्य सप्तमोऽध्यायः

Unit -1 **अष्टममण्डलस्य** 98 **सूक्ततः** 99 **सूक्तं यावत्**

Objective –सूक्तद्वये तावत् इन्द्रस्य स्तुतिः वर्णीयते। तत्र इन्द्रस्य विभिन्नविशेषणपुरस्सरं स्तुतिः विद्यते।

Unit -2 **अष्टममण्डलस्य** 100 **सूक्ततः** 103 **सूक्तं यावत्**

Objective –आदौ इन्द्रस्य स्तुतिः विद्यते। अनन्तरं यज्ञाचरणविधिः तथा यज्ञेन फलप्राप्तिपरकप्रशंसा वर्णितः। ततः अग्नेः प्रार्थना किञ्च तेषां विभिन्नरुपाणां वर्णनाः विद्यन्ते।

Unit -3 **नवममण्डलस्य** 1 **सूक्ततः** 4 **सूक्तं यावत्**

Objective –सर्वादौ अस्मिन् नवमे मण्डले पवमानसूक्तं वर्णितमस्ति। तत्र सोमलतायाः स्तुतिः दृश्यते। सोमस्य चतुर्षु सूक्तेषु स्तुतिः वर्णितोऽस्ति।

Unit -4 **नवममण्डलस्य** 5 **सूक्ततः** 8 **सूक्तं यावत्**

Objective –अत्रापि तस्यैव सोमस्य विविधप्रकारकः स्तुतिः संदृश्यते। ऋत्विग्भिः स्तुत्यः अयं. सोमः प्रजानां संरक्षकः स्वयं देदीप्यमानः इति वर्णना वर्तते।

Unit -5 **नवममण्डलस्य** 9 **सूक्ततः** 12 **सूक्तं यावत्**

Objective –मेधावी क्रान्तप्रज्ञः अयं सोमः अत्यन्तपवित्रः सन् राजावत् प्रतिष्ठितोऽस्ति। एवं रूपेण सोमसम्बन्धी स्तुतिः अत्र प्राप्यते।

Objective of the Paper

विषयोद्देश्यकथनम्-

विषयेऽस्मिन् इन्द्रस्य स्तुतिस्तथा यज्ञप्रशंसा विषयाः वर्णिताः। पवमानसूक्तस्य महत्त्वं सर्वविदितमेव। सूक्तेऽस्मिन् सोमलतयाः स्वरूपं, सोमस्य विविधस्तुतयस्तथा सोमस्य प्रजारक्षकत्वं प्रतिपादितमस्ति।

शास्त्री चतुर्थवर्षम्

7th semester

Course.14

(Interdisciplinary)

विषयः-निरुक्तम् (सप्तमोऽध्यायः)

Unit –1 **सप्तमोऽध्यायस्य प्रथमपादः**

Objective – मन्त्राणां त्रैविध्यं नाम परोक्षकृताः, प्रत्यक्षकृताः, आध्यात्मिकाश्च मन्त्राः । यज्ञे अग्नेः विष्णोश्च प्राथम्यम् ।

Unit –2 सप्तमोऽध्यायस्य द्वितायपादः

Objective –यज्ञसम्बन्धीविचारः , देवतानां पृथिवी-अन्तरिक्ष-द्युलोकदादिषु विद्यमाने स्वरुपविषयः , देवताकारचिन्तनम् ।

Unit –3 सप्तमोऽध्यायस्य तृतीयपादः

Objective –तिस्र एव देवताः इति यास्कस्याभिप्रायानुगुणं भक्तिसाहचर्यम्। तत्र मन्त्रस्य व्युत्पत्तिः, छन्दसां परिचयश्च ।

Unit –4 सप्तमोऽध्यायस्य चतुर्थपञ्चमपादौ

Objective –अग्निशब्दस्य व्युत्पत्तिपुरस्सरं वर्णनं ऋग्वेदोक्तमन्त्राणाम् उदाहरणपुरस्सरं अग्नेर्महिमावर्णनम्। जातवेद इति शब्दस्य व्युत्पत्तिः ।

Unit –5 सप्तमोऽध्यायस्य षष्ठसप्तमपादौ

Objective –वैश्वानरःशब्दस्विचारः, अग्नेः लोकत्रयेषु व्यापकत्वस्वरुपम्, वृष्टेः रहस्यम्।

Objective of theCourse

विषयोद्देश्यकथनम्-

अध्यायेऽस्मिन् मन्त्राणां भेदाः, तिस्र एव देवताः अग्निः, इन्द्रः-आदित्य इति एतासां देवतानां निर्वचनम्। तथा अग्नेः जातवेदः वैश्वानरः इति नामभिः निर्वचनादिकं समाम्नातम्, तथा अग्निशब्दस्य व्युत्पत्तिः धातुभ्यः निष्पन्नाः इत्यपि आलोचितम्।

8th semester

Course.15

विषयः-Editing of One Manuscript.

Course. 16

विषयः-Editing of One Manuscript.

<u>आचार्यः ऋग्वेदः</u>

NATIONAL SANSKRIT UNIVERSITY: TIRUPATI

DEPARTMENT OF VEDABHASYAM

ACHARYA (VEDABHASYAM)

SYLLABUS

Pattern of marks (following pattern will be followed for each paper in each semester)

External Assessment = 75 Marks for Written Examination

2 (out of 4) × 15 Marks	=30 Marks
2 (out of 4) × 10 Marks	=20 Marks
2 (out of 4) × 5 Marks	=10 Marks
10 Objectives × 1 Marks	=10 Marks
	Total =70 Marks

Internal Assessment: 30 Marks

Objective type Question (Class Test)	= 10 Marks
Paper presention in Departmental Seminar	= 10 Marks
Assignments	= 10 Marks
	Total = 30 Marks

Grand Total = 70 Marks + 30 Marks = 100 Marks

Objective of the Course

विषयोद्देश्यम्

भारतीयदृष्ट्या ऋग्वेदस्याभ्यर्हितत्त्वं सर्वत्र स्वीकार्यमस्ति। "यद्वै यज्ञस्य साम्ना यजुषा क्रियते शिथिलं" तत् यद् ऋचा तत् दृढम् तैः सं वचनानुसारेण ऋग्वेदेन विहितानुष्ठानं दृढं भवतीति। ऋग्वेदस्य सर्वातिशायित्वं सिध्यति। प्रपञ्चस्यास्य आदिमग्रन्थत्वेन वेदस्यास्य महत्वं सिध्यति। तत्र प्राशस्त्येन विविधदेवतानां स्वरुपवर्णनं सृष्टिविचारः, आत्मनः स्वरुपम्, जगतः स्वरुपम्, सामाजिकव्यवहारः, दार्शनिकादितत्त्वानि, ऐतिहासिकतथ्यानि उपमालङ्कारप्रभृतयः साहित्यिकविचाराः,

वाणिज्यव्यावहारः, नैतीकविचारः मानवजीवनमूल्यादि विविधविषयाश्च वैशारद्येन वेदेऽस्मिन् समुपलभ्यन्ते अस्मिन् पाठ्यक्रमे ते विषयाः सब्राह्मणम् आरण्यकोपनिषद्सहितं च उपन्यस्ताः सन्ति चैषामध्ययनेन दिग्भ्रान्ताः जनाः अवश्यमुपकृताः भवष्यन्तीति।

आचार्य-वेदभाष्यम् (ऋग्वेदः)

1st semester

(Interdisciplinary)

Paper-1,

विषयः- आश्वालायनश्रौतसूत्रम् पञ्चमोऽध्यायः (1-10 खण्डं यावत्)

Unit –1 आश्वलायनश्रौतसूत्रस्य पञ्चमोऽध्यायस्य प्रथमद्वितीयखण्डौ

Objective –सवणत्रयेषु प्रातःसवनोक्तकार्याणि तथा माध्यन्दिनसवने उपांशुयागस्य वर्णना लभ्यते।

Unit –2 आश्वलायनश्रौतसूत्रस्य पञ्चमोऽध्यायस्य तृतीयचतुर्थखण्डौ

Objective –अत्र सवनियपशुनां वर्णनं, युपस्थापनविधिः, औदुम्बरिशाखायाः व्युह्नं, स्विष्टकृतयागस्य च वर्णना वर्तते।

Unit –3 आश्वलायनश्रौतसूत्रस्य पञ्चमोऽध्यायस्य पञ्चमषष्ठखण्डौ

Objective –द्विदेवताकः ग्रहाणां वर्णना अस्ति। यथा- इन्द्रवायुः, मित्रावरुणौ किञ्च आश्विन, सारस्वती तथा प्रातसवनोक्त देवानां स्तुतिः वर्तते।

Unit –4 आश्वलायनश्रौतसूत्रस्य पञ्चमोऽध्यायस्य सप्तमाष्टमखण्डौ

Objective –अत्र आच्छावाकः तथा पुरोडाशादीनिर्माणविधिः किञ्च यजमानप्रभृतिचतुर्णां ऋत्विजां इळाभक्षणविधानं वर्णितमस्ति।

Unit -5 आश्वलायनश्रौतसूत्रस्य पञ्चमोऽध्यायस्य नवमदशमखण्डौ

Objective –प्रातसवनोक्त शस्त्रादीनां वर्णनं, प्रणवरहस्यं, प्रातः सायं च अग्निसूर्ययोः वर्णनं वायुसूक्तोक्तप्रकारेण विषयाः प्रतिपादिताः सन्ति।

Objective of the Paper

विषयोद्देश्यकथनम्-

विषयेऽस्मिन् सोमयागसम्बद्धि सवनेषु विहतानि कारयाणि, सवनियपशोः ,यूपस्य, स्वष्टकृतयागस्य, विविधग्रहप्राणाश्च सविशेषं वर्णनं समुपभ्यते, प्रातःसायं अग्निसूर्ययोः स्वरुपवर्णनं प्रतिपादितमस्ति तस्मिन् क्रमे। यजमानादीनां इडाभक्षणविधानमस्ति उपबृंहितमस्ति।

आचार्य-वेदभाष्यम् (ऋग्वेदः)

1st semester

Paper-2

विषयः-ऋग्वेदस्य षष्ठाष्टकस्य अष्टमोऽध्यायः

Unit –1 **नवममण्डलस्य 13 सूक्तात् 18 सूक्तं यावत्**

Objective –अत्र सोमस्य महत्वविषये मन्त्राः निगदिताः सन्ति। सोमस्य गुणः, तस्य लक्षणं स्वरुपञ्च सूक्तानुगुणं वर्णितोऽस्ति।

Unit –2 **नवममण्डलस्य 19 सूक्तात् 24 सूक्तं यावत्**

Objective –अत्र सोमस्य स्तुतिः विशेषरुपेण वर्तते। सूक्तानुसारं पवमानस्य महिमा वर्तेते।

Unit –3 **नवममण्डलस्य 25 सूक्तात् 30 सूक्तं यावत्**

Objective –पूर्ववत् अत्रापि सोमस्य इन्द्रपरकत्वे स्तुतिः वर्तते। अयं सोमः सूर्यरूपेण, वरुणरूपेण इन्द्ररूपेणच स्तूयते।

Unit –4 **नवममण्डलस्य 31 सूक्तात् 36 सूक्तं यावत्**

Objective –अत्रापि ओषदीणां राजा सच सोमः यत्र परिव्याप्यमान इव तिष्ठति इति वर्णना वर्तते। अयं सोमः यजमानस्य रक्षकः अस्ति।

Unit -5 नवममण्डलस्य 37 सूक्तात् 43 सूक्तं यावत्

Objective –अत्रापि सोमः पवित्रितः सन् यजमानमपि पावयति। यज्ञे अयमेव सोमः यजमानस्य फलप्रदातृत्वेन प्रार्थितः अस्ति।

Objective of the Paper

विषयोद्देश्यकथनम्-

सोमस्य सर्वदेवप्रियत्वं सर्ववदितमेव, अस्मिन् विषये तस्यैव सोमस्य महत्त्वं, स्वरुपं, लक्षणञ्च प्रतिपादितः। सोमो वै ओषदीनां राजा इति प्रसिद्धोऽयं विषयः। सोमस्य सर्वोत्कृष्टत्वं कथम्। अत्र विषये तत् सर्वं सविस्तरं प्रतिपादिमस्ति।

आचार्य-वेदभाष्यम् (ऋग्वेदः)

1st semester

Paper-3

विषयः- ऋग्वेदस्य सप्तमाष्टकस्य चतुर्थोऽध्यायः

Unit –1 नवममण्डलस्य 91-92 सूक्तद्वयम्

Objective –अत्र पवमानः ऋत्विग्भिः विभिन्न स्तोत्रैः स्तुयते। स च सोमः अत्यन्तदीप्तिमान् भूत्वा पवित्रितः सन् यजमानं ताडयति।

Unit –2 नवममण्डलस्य 93-94 सूक्तद्वयम्

Objective –कविः क्रान्तप्रज्ञः सोमः देवानां कृते अत्यन्तप्रियतमं तथा सवनत्रयेषु क्रत्विग्भिः स्तूत्यः वर्तते। अत्रापि सोमपरकस्तूतिः वर्णितः।

Unit –3 नवममण्डलस्य 95-96 सूक्तद्वयम्

Objective –स च सोमः त्रिषु स्थानेषु वर्तमान इन्द्रः, वरुणः, शत्रूणां निवारकः तथा यजमानसम्बन्धी प्रजानां रक्षकः तथा सर्वस्य लोकस्य प्रेरयितृरूपेण प्रार्थितः अस्ति।

Unit –4 **नवममण्डलस्य 97-98 सूक्तद्वयम्**

Objective –अष्टपञ्चाषड्मन्त्रेषु सोमः विभिन्न विषेशणैः स्तुत्यः यजमानस्य आयुःप्रदायकः, धनप्रदाता, तेजोभिर्वर्धकः अयं सोमः इति वर्णनाऽस्ति।

Unit -5 **नवममण्डलस्य 99-100 सूक्तद्वयम्**

Objective –देवानां उपकारकः सोमः यज्ञेषु मख्यत्वेन तिष्ठति तथा यजमानमपि लोके मुख्यरुपेण तिष्ठति इति सूक्तेषु वर्णितः अस्ति।

Objective of the Paper

विषयोद्देश्यकथनम्-

सोमस्य स्वरुपप्रतिपादनं यद्यपि वेदे बहुत्र कृतं वर्तते तथापि पवमानसूक्तस्य अस्ति किञ्चित् सोमविषयकस्वतन्त्रं वैशिष्ट्यम्। अत्र विविधेषु सूक्तेषु सोमस्य सर्वोपकारकत्वं संसाधितमस्ति।

आचार्य-वेदभाष्यम् (ऋग्वेदः)

1st semester

Paper-4

विषयः- **ऐतरेयोपनिषद् (शाङ्करभाष्यम्)**

Unit –1 **ऐतरेयोपनिषदः प्रथमोऽध्यायस्य प्रथमखण्डः**

Objective –अस्मिन् आत्मतत्त्वविचारः प्रतिपादितः

Unit –2 **ऐतरेयोपनिषदः प्रथमोऽध्यायस्य द्वितीयखण्डः**

Objective –अस्मिन् अग्न्यादिदेवानां ब्रह्मणमुद्दिश्य स्तुतिः।

Unit –3 **ऐतरेयोपनिषदः प्रथमोऽध्यायस्य तृतीयखण्डः**

Objective –अस्मिन् पञ्चभूतानामुपत्पत्तिः प्रोच्यते।

Unit –4 ऐतरेयोपनिषदः द्वितायोऽध्यायः

Objective –अस्मिन् मनुष्यशरीरोत्पत्तिवर्णनं वर्ण्यते।

Unit –5 ऐतरेयोपनिषदः तृतीयोऽध्यायः

Objective –अस्मिन् आत्मतत्त्वसमीक्षणं प्रतिपादितम्।

Objective of the Paper

विषयोद्देश्यकथनम्-

विषयेऽस्मिन्आत्मतत्त्वविचारः, अग्न्यादिदेवानां ब्रह्मणमुद्दिश्य स्तुतिः प्रञ्चभूतानामुत्पत्तिः, मनुष्यशरीरोत्पत्तिवर्णनं, आत्मतत्त्वनिरीक्षणम्, इति विषयाः प्रधाभूताः भवन्ति।

आचार्य-वेदभाष्यम् (ऋग्वेदः)

1st semester

CourseNo. -5

SoftCore

विषयः- वेदानां वैशिष्ट्यं संहिताब्राह्मणारण्यकोपनिषदां परिचयश्च

Unit –1 वेदानां वैशिष्ट्यम्, वेदशब्दस्य व्युत्पत्तिः

Objective –वेदस्वरूपम् ,वेदशब्दस्यार्थाः।

Unit –2 ऋग्वेदपरिचयः, यजुर्वेदपरिचयः

Objective –ऋग्वेदस्य पञ्चशाखा , यजुर्वेदस्य शुक्ल-कृष्णयोः भेदं निरुप्य यजुर्वेदस्य शाखागतपरिचयः ।

Unit –3 सामवेदपरिचयः, अथर्ववेदपरिचयः

Objective –सामवेदस्य शाखानां वर्णनम् ,अथर्ववेदस्य शाखानां वर्णनम्, तदन्तर्गतविषयाणां विवेचनं कृता वर्त्तते।

Unit –4 ब्राह्मणपरिचयः, ब्राह्मणवैशिष्ट्यम्

Objective –वेदानां ब्राह्मणपरिचयः,ब्राह्मणस्यदशविधस्वरूपलक्षणम् ,ब्राह्मणवैशिष्ट्यम् ।

Unit –5 आरण्यकोपनिषदां वैशिष्ट्यम्

Objective –आरण्यकानां स्वरूपवर्णनम्, वेदानुगुणं उपनिषदां वैशिष्ट्यञ्च ।

Objective of the Course

विषयोद्देश्यकथनम्-

चतुर्णां वेदानां स्वरूपं तथा प्रतिपादितानां मौलिकविषयाः विषयेऽस्मिन् प्रतिपादिताः । ब्राह्मण-आरण्यकोपनिषदांस्वरुपं तत्र वर्ण्यविषयाः के, तदपि पत्रेऽस्मिन् प्रतिपाद्यते। अतः एतस्य विषयस्य अध्ययनेन छात्राणां महान् उपकारः भवति।

आचार्य-वेदभाष्यम् (ऋग्वेदः)

2nd semester

Paper-6

विषयः- ऐतरेयब्राह्मणम् (प्रथमोऽध्यायः)

Unit –1 प्रथमाध्यायस्य प्रथमखण्डः

Objective –अत्र दीक्षणीयष्टिविधिः आम्नातः

Unit -2 प्रथमाध्यायस्य द्वितीयखण्डः

Objective –अत्र दीक्षितसंस्कारविषयाः प्रोक्ताः

Unit –3 प्रथमाध्यायस्य तृतीयखण्डः

Objective –अत्र नवनीतादिलेपनविधिः प्रोक्तः

Unit –4 प्रथमाध्यायस्य चतुर्थखण्डः

Objective –अत्र आज्यमाणयोः पुरोनुवाक्यविषये वर्णनमुपलभ्यते

Unit –5 प्रथमाध्यायस्य पञ्चम-षष्ठखण्डौ

Objective –अत्र विराङ्छब्दनिर्वचनं, स्विष्टकृतयाणश्च प्रतिपादितिः

Objective of the Paper

विषयोद्देश्यकथनम्-

इदं ऋग्वेदस्य ब्राह्मणं भवति। इदञ्च ऋग्वेदीयब्राह्मणेषु सर्वप्रथमोल्लेखनीयग्रन्थोऽस्ति। अस्मिन् ग्रन्थे होतृनाम्नः ऋत्विजः विशिष्टकार्यकलापानां विशेषविवरणं प्राप्यते। अग्निष्टोमयागे दीक्षाग्रहणविधिरेव पक्षेऽस्मिन् वर्ण्यते। आज्यभागयोः पुरोनुवाक्यविषयाः प्रतिपादितास्सन्ति।

आचार्य-वेदभाष्यम् (ऋग्वेदः)

2nd semester

Paper-7

विषयः- ऋग्वेदस्य अष्टमाष्टकस्य चतुर्थोऽध्यायः

Unit –1 दशममण्डलस्य 86 सूक्तम्

Objective –इन्द्रस्य स्तुतिः, तथा इन्द्रण्याः स्तुतिः अपि वर्णितम्।

Unit –2 दशममण्डलस्य 87-88 सूक्तद्वयम्

Objective –अग्नेः महिमावर्णनम्, जातवेद सौरुपाग्नेः स्थगनम् वैश्वानर संज्ञकाग्नेः उपासना च।

Unit –3 दशममण्डलस्य 89-90 सूक्तद्वयम्

Objective –सूर्यसूक्तम्, इन्द्रसूक्तम् च वर्णनं पुरुषसूक्तम् वर्णनम्

Unit –4 दशममण्डलस्य 91-92 सूक्तद्वयम्

Objective –अग्नेः यागे ऋत्विग्भिः स्थगनं तथा च यजमानाय फलप्रदातृत्वेन स्तुतिः।

Unit –5 दशममण्डलस्य 93-94 सूक्तद्वयम्

Objective –अर्थवायाः सवितुः द्यावापृथिव्याः महिमावर्णनं सोमस्य वर्णनम्।

Objective of the Paper

विषयोद्देश्यकथनम्-

विषयेऽस्मिन् विविध-सूक्तेषु प्रतिपादितानाम् इन्द्राग्निसूर्यप्रभृतिविषये वर्णनमुपलभ्यते। तत्र प्राधान्येन अग्नेः यजमानफलप्रदातृत्वेन स्तुतिर्विहिता वर्तते।

आचार्य-वेदभाष्यम् (ऋग्वेदः)

2nd semester

Paper-8

विषयः- ऐतरेय-आरण्यकम् (1-5 अध्यायाः)

Unit –1 ऐतरेयब्राह्मणस्य प्रथमोऽध्यायः

Objective –महाव्रतस्य वर्णनम् अस्ति। ऋतुग्रहभक्षणम् च प्रोक्तम्।

Unit –2 ऐतरेयब्राह्मणस्य द्वितीयोऽध्यायः

Objective –माध्यन्दनगतमरुन्धतीत्यादि ग्रहाणां निरुपणम्।

Unit –3 ऐतरेयब्राह्मणस्य तृतीयोऽध्यायः

Objective –पक्षिणां शब्दोच्चारणं, हिङ्कारादीनामुच्चारणं प्रोच्यते।

Unit –4 **ऐतरेयब्राह्मणस्य चतुर्थोऽध्यायः**

Objective –ग्रीवादिभागाः निरुप्यते।

Unit –5 **ऐतरेयब्राह्मणस्य पञ्चमोऽध्यायः**

Objective –वशनामकशस्त्रमाणः प्रोच्यते

Objective of the Paper

विषयोद्देश्यकथनम्-

ऋग्वेदस्य प्रसिद्धं ब्राह्मणमिदं ऐतरेयब्राह्मणं प्रतिष्ठितं भवति। विषयेऽस्मिन् अस्यब्राह्मणान्तर्गतम् आरण्यकम् अत्र महाब्रत अरुन्धतीत्यादिग्रहाणां सम्पादनम्। पक्षीणां शब्दोच्चारणम्, हिङ्कारादीनामुच्चारणम् इत्यादि विषयाः प्रमुखाः भवन्ति।

आचार्य-वेदभाष्यम् (ऋग्वेदः)

2nd semester

(Interdisciplinary)

Paper-9

विषयः- वैदिकछन्दनिरुपणम् (पिङ्गलछन्दशास्त्रम्)

Unit –1 **पिङ्गलछन्दशास्त्रस्य प्रथमोऽध्यायः**

Objective – अध्यायेऽस्मिन् वर्णगणाः, तेषां लघुत्वगुरुत्वविचाराः सन्ति

Unit –2 **पिङ्गलछन्दशास्त्रस्य द्वितीयोऽध्यायः**

Objective –गायत्रीभेदाः (छन्द) अत्र प्रदर्शिताः

Unit –3 **पिङ्गलछन्दशास्त्रस्य तृतीयाध्यायस्य गायत्रीतः बृहतीपर्यन्तम्**

Objective –गायत्रीप्रभृति वृहत्यन्तं चतुर्णाम् छन्दसां विवरणम् अत्र प्रदत्तमस्ति।

Unit –4 पिङ्गलछन्दशास्त्रस्य पङ्क्तिछन्दतः तृतीयोऽध्यान्तं यावत्।

Objective –पङ्क्तिप्रभृति छन्दत्रयाणां वर्णनं तथा छन्दसां देवता, स्वराः, वर्णाः, गोत्राणि, धातवश्च विवेचिताः।

Unit –5 पिङ्गलछन्दशास्त्रस्य चतुर्थोऽध्यायः

Objective –अस्मिन् अध्याये अतिछन्दांसि, लौकिकच्छन्दसां विषयकं वर्णनमुपलभ्यते।

Objective of the Paper

विषयोद्देश्यकथनम्-

पिङ्गलछन्दशास्त्रं वेदमन्त्राणां छन्दांसि निरुपयति। विषयेऽस्मिन् वर्णानां गुरु-लघुविचारः, गायत्र्यादि सप्तछन्दसां नियमाः, तेषां पादगतभेदाः इत्यादि प्रमुखाः भवन्ति। शतस्याध्ययनेन छन्दगतज्ञानं सम्पादितं भवति।

आचार्य-वेदभाष्यम् (ऋग्वेदः)

2nd semester

Paper-10

SoftCore

विषयः- वेदानां वैशिष्ट्यं संहिताब्राह्मणारण्यकोपनिषदां परिचयश्च

Unit –1 वेदानां वैशिष्ट्यं वेदशब्दस्य व्युत्पत्तिः

Objective –चतुर्णामपि वेदानाम् अलौककमुपायेन फलप्रदानत्वे महिमावर्णनं तथा वेदशब्दस्य चत्वारः अर्थाः प्रतिपादित विद् ज्ञाने, विद् विचरणे, विद् लाभे, विद् सत्तायाञ्च

Unit –2 ऋग्वेदपरिचयः यजुर्वेदपरिचयः

Objective –ऋग्वेदस्य उपलभ्यानां पञ्चशाखानां तथा यजुर्वेदस्य शुक्ल-कृष्णयोः भेदं निरुप्य यजुर्वेदस्य शाखागतपरिचयः वर्णितः।

Unit –3 सामवेदस्य परिचयः अथर्ववेदपरिचयश्च

Objective –सामवेदस्य उपलभ्यमानानां शाखानां वर्णनं तथा अथर्ववेदस्य प्रचलितशाखानां वर्णनं कृत्वा तदन्तर्गतविषयाणां विवेचनं कृत्वा वर्तते।

Unit –4 ब्राह्मणपरिचयः ब्राह्मणवैशिष्ट्यम्

Objective –चतुर्णामपि वेदानां ब्राह्मणपरिचयः तथा ब्राह्मणे विद्यमानदशविधलक्षणानां वर्णानां कृत्वा ब्राह्मवैशिष्ट्यं प्रतिपादितम्।

Unit –5 आरण्यकोपनिषदां वैशिष्ट्यम्, परिचयश्च

Objective –चतुर्णामपि वेदानां उपलब्ध-आरण्यकानां वर्णनं किञ्च वेदानुगुणं उपनिषदां वैशिष्ट्यं च प्रतिपादितः।

Objective of the Paper

विषयोद्देश्यकथनम्-

विषयेऽस्मिन् चतुर्णां वेदानामुपरि मौलिकविषयाः प्रतिपादिताः। किं तत्र वेदस्य विषयः, वेदेषु कथं देवोपासना-अध्यात्मविद्या तथा दार्शनिकानि तत्वानि गुम्फितानि सन्ति एतस्य पक्षस्याध्ययनेन तत् सर्वं स्पष्टतया ज्ञातुं शक्यते। ब्राह्मणारण्यकोपनिषदां स्वरुपं अत्र वर्ण्यविषयाः के। तदपि पत्रेऽस्मिन् प्रतिपादितो वर्तते। अतः एतस्य विषयस्य अध्ययनेन छात्राणां महान् उपकारः भवति।